

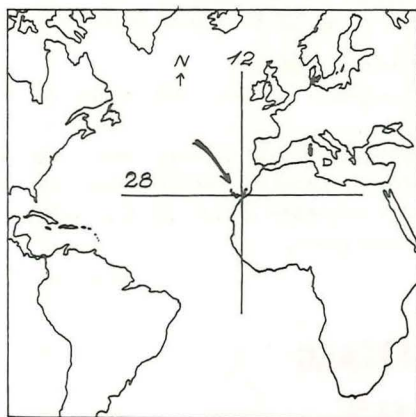
DE KANARISKE ØER

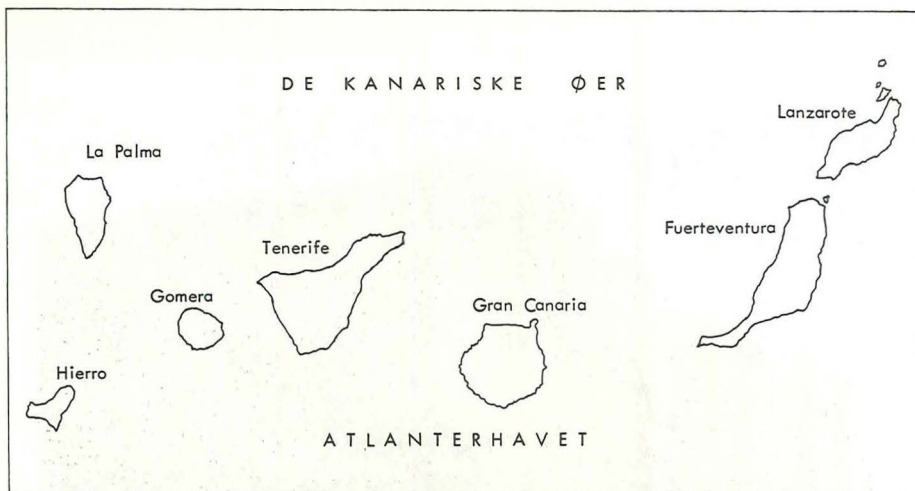
af Gunni Jørgensen

For en nordbo, der er blevet træt af den nordiske vinters tåge og mørke, findes der heldigvis mange muligheder for i løbet af få timer at blive befordret til sydlige og varme himmelstrøg - takket være jettfly. Er han interesseret i vulkaner og vulkanske landskaber, vil han på en rejse til De kanariske Øer bekvemt kunne forene det nyttige med det behagelige.

Øernes navn hentyder ikke, som man kunne fristes til at tro, til kanariefugle, men til hunde, idet der i oldtiden levede flokke af store, vilde hunde på øerne. Hund hedder på latin "canis", navnet er altså i virkeligheden "Hundeøerne", og denne benævnelse havde de allerede for cirka 1900 år siden, da de blev omtalt af den romerske forfatter Plinius.

Øgruppen ligger i den nordlige del af Atlanterhavet, gennem hvis midte en vældig vulkansk bjergryg i S-form strækker sig fra pol til pol. Rygge på tværs af denne midtatlantiske ryg deler oceanet op i bækkenet, og i et sådant bækken, Kap Verde Bækkenet, ligger Kanariøerne på en undersøisk udløber fra det afrikanske fastland. Fuerteventura ligger kun 115 km vest for Kap Juby på Afrikas kyst.

Der findes syv større og fire mindre øer, samt en del småøer, kaldet "roques". De store øer er Tenerife, Fuerteventura, Gran Canaria, Lanzarote, La Palma, Gomera og Hierro.

Selv om man deltager i en selskabsrejse med ophold på blot én af øerne, er det muligt i løbet af en 14 dages ferie at komme rundt og få et godt indtryk af de fleste af dem - muligvis dem alle, afhængigt af ens ildhu og - især - kondition. Er man for eksempel landet i Las Palmas på Gran Canaria, behøver man blot at henvende sig til det stedlige turistbureau - så slipper man selv for besværet - og få det til at arrangere en rejserute med skib, fly, hyrevogn etc. Lidt kendskab til spansk vil være en fordel.

Kanariøerne er helt igennem vulkanske. Et meget tyndt sedimentlag, bestående af forvitret vulkansk materiale, findes på begrænsede områder, mest på Gran Canaria og La Palma.

Det har af geologer ofte været hævdet, at der under øerne findes et fundament af en beskaffenhed, der kunne tyde på, at der er en forbindelse mellem øerne og det afrikanske grundfjeldsskjold, men så længe der ikke er foretaget grundige undersøgelser af oceanbunden mellem øgruppen og fastlandet, kan intet siges med bestemthed om dette forhold.

Imidlertid bringer vulkanerne hyppigt prøver med op fra de øvre dele af Jordens kappe - kappen begynder cirka 5 km under oceanbunden - nemlig dunit, som er en tung, grøn bjergart, næsten udelukkende bestående af mineralet olivin. Disse "fremmede" indeslutninger, xenoliter, som kan findes i lavaerne, bringer os således en viden, om hvad der findes i dybet under øerne.

Om alderen hersker der en del usikkerhed. Datering ved hjælp af kalium/argon synes dog at pege på, at Hierro har en alder af mindre end 2 millioner år, Lanzarote mere end 12 millioner, Tenerifes alder skulle ligge et sted her imellem, medens Gran Canaria skønnes at være mellem

Pico de Teide set fra calderaområdet. Las Cañadas. Tenerife.

12 og 16 millioner år gammel (om sådanne radiometriske aldersbestemmelser - se Varv 1965 nr 1).

På La Palma, Lanzarote og Tenerife har der i historisk tid været iagttaget udbrud fra omkring år 1400. Da Columbus i 1492 ankrede op ved Gomera på den rejse, der skulle føre ham til det ukendte kontinent Amerika, blev han vidne til vulkanudbrud på Tenerife, hvor det sandsynligvis har været den majestætiske vulkan, Pico de Teide, som har bragt søfarerne en dramatisk afskedssalut fra Den gamle Verden.

Det seneste udbrud fandt sted i 1949 på La Palma, så der er ingen grund til at tro, at vulkanismen er uddød.

Lavaerne omfatter mange typer af vidt forskellig kemisk sammensætning med større eller mindre indhold af kiselsyre, SiO_2 , for eksempel andesiter, olivinbasalter, traky-basalter, trakyter og fonoliter. Nogle smeltmasser er trængt fra dybet op i højere niveau og størknet som bjergarterne syenit og gabbro, inden de nåede overfladen. Endelig findes der gange, dykes, som er dannet ved, at smeltmateriale er trængt op langs spalter og størknet der.

Et typisk træk for alle øerne er vulkankegler opbygget af slagger og lapilli (lapilli er løse udbrudsprodukter, der varierer fra ærte- til valnødstørrelse). Fra disse udbrudscentre flød lavaen ud og udglattede terrænet. Den mest udbredte lavaform er den slaggeagtige bloklava, hvis internationale betegnelse er "aa"lava (hawaiiansk ord). Den anden form for lava er reblava (hawaiiansk: "pahoe-hoe"), der har store rynker på overfladen. Denne form er sjælden på De kanariske Øer.

Lavamarker, som udmærker sig ved at have en ujævn, næsten pig-

Pimpstenslag blottet i vejgennemskæring. Tenerife.

get, overflade med revner og slaggedynger, kaldes "malpais" (spansk: dårligt land), og det er både ubehageligt og farligt at begive sig ud i sådanne områder.

Hvis lavaen har været kiselsyrerig og derfor sejtglydende, løber den ikke langt bort fra udbrudsstederne, men ophobes over disse og danner kuppelformede vulkanbjerge, ligeledes et typisk landskabselement på øerne.

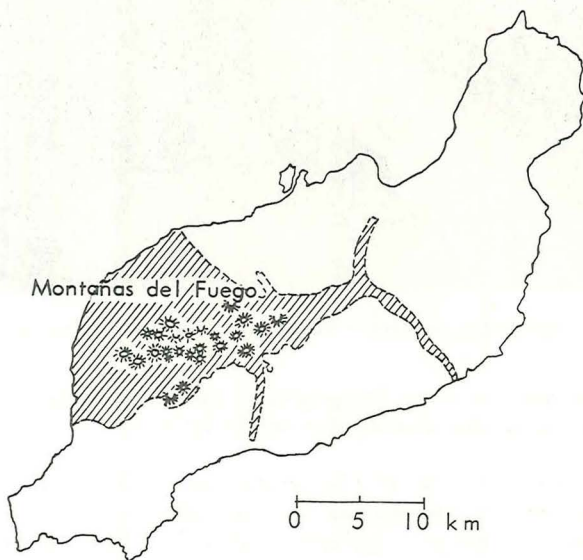
Den vulkaninteresserede turist vil have størst udbytte af at besøge Tenerife og Lanzarote. Tenerife er den største ø, den måler 84 km NØ-SV og 50 km N-S. Højeste punkt er Pico de Teide, der stikker sin snekalot 3713 m op mod himlen. Det er i virkeligheden et vulkankompleks, der består af tvillingvulkanerne Teide - Pico Viejo. Vulkanen er opbygget af vekslende lag af lava og tuf, en såkaldt stratovulkan. Bjergarterne er bemærkelsesværdige ved at være stærkt alkaline, idet de har et forholdsvist stort indhold af kalium. Det er fonoliter og trakyter.

Teide - Pico Viejo er opbygget på ruinerne af en ældre vulkan. De er beliggende i dennes caldera, det vil sige dens indstyrede kraterområde. Denne caldera kaldes Las Cañadas, og Pico de Teide hæver sig 1700 m over calderabunden. Las Cañadas er et overordentlig smukt landskab.

I Tenerifes basaltområder har vandløb uderoderet dybe slugter, de såkaldte "barrancos", som er særdeles maleriske.

På Lanzarote skifter det landskabelige billede. På grund af det lave relief - højeste punkt er 671 m over havet - tvinges passatvinden ikke til at stige så højt, at den kan afgive sin fugtighed, og der hersker derfor ørkenagtige tilstande, nogle år falder der overhovedet ingen regn.

Når der alligevel findes områder med frodig vegetation, skyldes det indbyggernes store flid. De graver små gruber i sandet og planter vindstokke eller tomatplanter heri, derpå dækker de dem til igen med pimpstensgrus, der holder på den sparsomme fugtighed, som duggen kan give.

Lanzarote. Det skraverede område dækkes af materiale fra udbrudsperioden 1730 - 36.

Fra 1730-36 fandt vulkanudbrud sted fra adskillige udbrudssteder på en gang. Fra spalter og kratere slyngedes materiale ud, og landskabet kom til at ligne et arret, goldt månelandskab. Fra de fleste af kraterner flød der lavastrømme, som gav ophav til udstrakte "malpais"-områder. Det typiske "månelandskab" findes i Lanzarotes vestlige del, Montañas del Fuego, Ildbjergene. På et område af 2 km² kan der i en dybde af 1,5 m endnu måles temperaturer på op til 425° C.

De kanariske Øer er blandt de lokaliteter, der omtales som mulige rester af Platons sunkne Atlantis, det krigerbeboede sagnrige hinsides Herkulesstøtterne. Omend det skulle vise sig, at forbindelsen med hint drømmerige er noget usikker, så står det dog fast, at for "vulkanvenner" vil De kanariske Øer altid være et eventyrland.

Arne Jensen